

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXVIII. Causæ peccatorum internæ & externæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

CAPUT XXVIII.

Causa peccatorum interna & externa.

256 **N**Otia causarum illarum, ad easque reflexio, valde utilis, imò necessaria est ad humiliandam hominis superbiam, ipsumque excitandum ad jugem sui custodiam, vigilantiamque adversus inimicos suos, tam domesticos, quam extraneos (de quibus c. seq.) nec Confessario minus necessarium est nosse causas morborum spiritualium, quam corporali medico corporalium; ad hoc utique ut possit causas illas pœnitentibus exponere, congruaque adversus eas remedia præscribere.

257 Meminerit itaque homo se esse ad instar civitatis obsesse, quæ (præter hostes ipsum exterius oppugnantes) interius habet proditores, cum externis hostibus communicationem habentes, à quibus moventur ut unà cum ipsis prodicionem civitatis machinentur. Accedit ad cumulum miseriæ, quòd civitatis istius Gubernator, nec scientiam habeat, nec zelum necessarium pro defensione civitatis.

258 Quòd homo sit ad instar talis civitatis, ostenditur ex eo quòd hostes ipsius exteriores sint dæmon & mundus, à quibus continuò oppugnatur, (uti videbitur cap. . .) ad procurandum ipsius ruinam. Ratio verò, ipsi data ad ipsum dirigendum, & voluntas per quam imperare debet reliquis animi facultatibus pro defensione ipsius in negotio salutis, valde deficiant in necessariis ad bonam defensionem; ratio propter profundas ignorantia tenebras, quibus subjacet in iis quæ spectant ad salutem; voluntas propter malitiam, sui amorem, & salutis incuriam.

259 Variæ itaque sunt causæ internæ peccatorum, videlicet ex parte intellectus ignorantia, & pronitas in errores; ex parte voluntatis, inordinatæ concupiscentiæ & passiones, tantaque infirmitas, seu pronitas in malum, ut voluntas, sui amore corrupta, sine auxilio gratiæ peccatum vitare non possit. Hisce causis internis, aliæ plerùmque accedunt, prava scilicet consuetudo, malitia, salutis incuria, &c. Accedunt & causæ peccatorum externæ, dæmon scilicet & mundus, sub quo comprehenduntur omnia quæ in mundo sunt, etiam prava exempla, & consilia, quæ nos ad peccatum sollicitare possunt, vel decipiendo nos ex parte intellectus, vel excitando in nobis concupiscentias & passiones.

260 Cæterùm ut suam quisque miseriam magnam agnoscat, ad originem recurrendum est, explicandaque quatuor vulnera magna, per peccatum originale nobis inflicta (quæ sunt ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, concupiscentia & infirmitas in appetitu inferiori) & quomodò vulnera ista per peccata augeantur actualia. Sit itaque

§. I.

Explicatur magna hominis ignorantia.

261 **Q**uam magnum sit ignorantia vulnus, experientia docet in parvulis & adultis.

Nam in parvulis ita sopita, & quasi extincta est ratio, ut pluribus annis sint quasi pecudes, non quasi homines, animam rationalem habentes: jam enim reus delicti infans, necdum capax præcepti, tam profundâ ignorantia caligine est involutus & pressus (ait Aug. l. 2. de peccat. merit. c. 36.) ut nesciat ubi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus genitus sit, neque tamquam de somno excitari possit, ut hæc saltem demonstrata cognoscat, sed expectetur tempus, quo hanc, nescio quam, velut ebrietatem, non per unam noctem (sicut qualibet gravissima solet) sed per aliquot menses, annos, paulatim digerat, nec nisi multis molestiis, laboribus, instructionibus, castigacionibus, perveniat ad modicum scientia, quo rudioris ignorantia partem depellat.

Jam quid de adultis dicam? quorum pars 262 longè maxima res scitu maximè necessarias damnabiliter ignorat toto vitæ tempore, ita ut vel nesciant à quo Conditor, & quem in finem acceperint ut sint, & quem ad scopum ipsis præcipuè sit collimandum; vel, si prima ista fundamenta sciant, ad ea non reflectant, vel certè ignorent media, per quæ ad finem illum & scopum pervenire debeant. Cùm enim unica ad id via, vita sit christiana, maxima eorum, etiam Catholicorum pars, ne quidem novit in quo vita ista consistat, nec quæ sint ipsius regulæ, quod Christiani hominis officium, &c. Et si hoc aliquousque noverunt in generali, pauci sciunt, vel ad id advertunt in particulari, saltem in plerisque actionibus suis, ut patet, tum in tot superbis, avaris, ambitiosis, voluptuosis, & mundanis hominibus, qui sæculi amorem in se prædominantem, quamdiù in crimen palpabile non prodit, præcordis cæcitate non vident. Tum in peccatis omissionis, in quæ ignorant, vel non advertentes incidimus, dum v. g. Deo non rependimus satis frequentem, vel satis ferventem amorem, cultum, gratiarum actionem, orationem; vel proximis, maximè domesticis, ea non impendimus, ad quæ ex officio, vel ex charitate tenemur, v. g. monitionem, correptionem, pro ipsis orationem, eleëmofynam corporalem vel spiritualem; vel dum salutem nostram non satis consulimus, vigilando, orando, regulam nostram servando, peccata etiam venialia vitando, &c.; vel denique actiones nostras, penè omnes, occulto quodam inficimus affectu superbiæ, amoris proprii, &c.

Tam profundam, universalemque ignorantiam 263 adjuvat summa plurimorum indocilitas, in aliquibus proveniens ex dispositione corporis, quâ carni sic immerfa est anima, ut spiritualia vix concipere queat, vix etiam capere, & retinere necessaria necessitate mediæ ad salutem; quam indocilitatem plerùmque fovet modica rerum spiritualium cura, æstimatioque, & nimia implicatio in negotiis secularibus, vel rebus corporalibus. In aliis, iisque valde multis, indocilitas illa provenit, vel à pertinaci sensuum præjudicio, quo fit ut ea omnia respuant quæ

quæ sensibus repugnare videntur, nec credere velint, nisi ea ad quæ aliquo sui corporis sensu perveniunt (quam ob causam Calvinistæ credere nolunt mysterium SS. Eucharistiæ) vel à longa præventione, judicandive consuetudine; cui præventioni vel consuetudini dum accedit superbia, quâ se sapere putant, qui errant, indocilitatem difficillimè exuunt; sicut videre est partim in senibus, qui ab opinionibus dudum conceptis, tametsi erroneis, ægerimè avertuntur, si sibi sapientes videantur; partim in iis, qui dudum præventi sunt laxioribus, tametsi perniciosis opinamentis quorundam Casuistarum, circa administrationem Sacramenti pœnitentiæ, &c.; iisque tam pertinaciter adhærent, ut libros, vel argumenta in contrarium vix, aut ne vix quidem legere, vel seriò (depositis præiudiciis) pendere dignentur. Vel denique indocilitas illa provenit à vitiosis erga creaturas affectibus, humanisque cupiditatibus, quas multum valere ad excæcandum, non semel ostendimus. Dum enim Confessarius v. g. quærit hominibus placere, difficillimè sequitur veritates, quarum usu timet ipsis displicere. *Lege namque insatigabili* (inquit Aug.) *Deus spargit pœnales cacuantes super illicitas cupiditates.*

264 Ad idem ignorantia malum pertinent illæ, in quas adeò proni sumus in iudicando, præcipitantiæ, sicut & assidua inadvertentiæ, seu inconsiderantiæ nostræ, quibus fit ut practicè non consideremus, vel satis seriò non perpendamus veritates, quas speculativè scimus. Aperiemus demum oculos post mortem, quando obtusè clamabimus: *Ergo erravimus à via veritatis*, &c. Sap. 5.

265 Tot denique perniciosi errores, perniciosæque opinionones in materia morum, falsissimæque Gentilium Philosophorum de ultimo fine hominis, mediisque necessariis ad illum consequendum opinionones palàm ostendunt, quantum, & quam exitiosum sit ignorantia vulnus per peccatum originale inflictum.

§. II.

Explicatur secundum vulnus, scilicet concupiscentia.

266 Per illud vitiosa intelligitur propensio partis inferioris, quâ homo trahitur ad voluptatem sensuum propter se expetendam, sive sit voluptas carnis, id est tactus carnalis, sive gustus, sive aliorum sensuum. Unde concupiscentia ab Augustino sæpè vocatur *libido sentiendi*, eamque (sive actualis sit, sive habitualis) idem Augustinus constanter docet esse malam, malèque nos agere quotiescumque ipsi obsequimur, non solum quando inclinat ad actus illicitos, v. g. fornicationem, vel esum cibi veni; sed & quandocumque aliquid facimus propter illam, sive quandocumque voluptatem sensualem gustus, vel tactus, vel visus, vel auditus, vel odoratus quærimus propter ipsam. Quod profectò illicitum esse demonstravimus lib. 7.

Per concupiscentia vulnus intelligi etiam 267 posset inordinatus amor sui, qui est generalis causa, ex qua omnia peccata oriuntur, dividiturque in tres latissimos fontes, è quibus omnia promanant peccata, scilicet in concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ, juxta illud Augustini in Psal. 8. *Hæc tria genera vitiorum, id est voluptas carnis, & curiositas, & superbia* (quæ alibi vocat *libidinem sentiendi, sciendi, & excellendi*) *omnia peccata concludunt, quæ mihi videntur à Joanne Apostolo enumerata, cum dicit: "Nolite diligere mundum, quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi."* Quòd enim inordinatus amor sui, seu humana cupiditas, in tres illas propagines divisa, sit causa, seu radix omnium peccatorum, sententia est S. Thomæ 1. 2. q. 77. a. 4. *Manifestum est quòd inordinatus amor sui est causa omnis peccati.* Quia omnis actus peccati procedit ex inordinato appetitu alicujus temporalis boni. Quòd autem aliquis appetat inordinatè aliquod temporale bonum, procedit ex hoc quòd inordinatè amat seipsum. Inordinatum verò amorem temporalis boni art. 8. dividit in tres dictas concupiscentias, sicut humanam cupiditatem Augustinus dividit tr. 1. in epist. Joan. dicens: *Tria sunt ista, & nihil invenies unde tenetur cupiditas humana, nisi aut desiderio carnis, aut desiderio oculorum, aut ambitione sæculi.* Per tria ista tentatus est Dominus à diabolo. Unde cum ex 2. Timoth. 3. longam peccatorum seriem enumerasset, hæc (inquit) *omnia ab eo velut fonte manant, quòd primum posuit: seipsum amans.* Et serm. 47. de divers. amorem sui vocat primam hominis perditionem: *Prima hominis perditio fuit amor sui.* Et 14. Civit. 28. amorem sui structorem vocat civitatis terrenæ, sicut amor Dei structor est civitatis cælestis: *Fecerunt civitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui, usque ad contemptum Dei; cælestem verò amor Dei, usque ad contemptum sui.* Et Apostolus ipse 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*, in tres classes illas divisa.

Porro utiliter Confessarius investigabit, ex qua radice pullulent peccata sui pœnitentis, ut securim ad radicem ponat, congrua contra relapsus remedia præscribendo, pœnitentemque monendo contra quam præcipuè cupiditatem pugnare debeat: Quia in re multi graviter deficiunt, de quibusdam quidem actibus palpabiliter malis dolendo, & se excusando, sed securim ad radicem nunquam apponendo, eamque inexpugnatam relinquendo.

Supereft explananda difficultas, quomodo ex tribus fontibus illis peccata omnia profluant? quia vel per oculorum concupiscentiam (cum Augustino) intelligitur libido cognoscendi, seu curiositas; vel cum aliis, libido possidendi, seu cupiditas divitiarum? Si primum, avaritia ex nullo fontium illorum profluit. Si secundum, ex nullo eorum profluit curiositas. Deinde non apparet ex quo illorum fontium profluant pec-

cata, quæ ex mero alterius amore committuntur, v. g. à parentibus ex amore filiorum.

269 Ad 1. respondeo per oculorum concupiscentiam utrumque intelligi, tam scilicet libidinem sciendi, quam possidendi. Vel, si (cum Augustino) sola curiositas intelligatur, libido quidem possidendi nunquam est prima, sed semper oritur ex aliqua trium illarum, vel scilicet ex libidine sentiendi, vel ex libidine excellendi, vel ex utraque, vel ex triplici illa libidine, quasi ex radice, juxta illud Augustini 10. Confess. 37. *Divina ob hoc expetuntur, ut alicui istarum trium cupiditatum, vel duabus ipsarum, vel omnibus serviant.*

270 Ad 2. respondeo cum S. Thoma citatâ q. 77. a. 4. ad 4. quod amicus est quasi alter ipse; & idè quod peccatur propter amorem amici, videtur propter amorem sui peccari. Siquidem amor amantem cum amato quodammodò facit unum.

Si quis ex inordinato amore sui non profuerit putet peccata, quæ fiunt ex compassione alienæ miseriæ, v. g. mendacia facta ab obstrictibus Aegyptiacis ad salvandam vitam Hebræorum, furtum factum ex affectu alendi patrem egenum, mendacium factum in circumstantiis ab Augustino descriptis in lib. contra mendac. c. 20. quando scilicet absque mendacio haberi nequit accessus ad baptizandum infantem, aliàs sine baptismo moriturum.

Respondeo peccata ista non committi ex affectu charitatis: cum charitas non agat perperam. Per consequens fiunt ex affectu bono (ex officio utique liberandi proximum à malo) sed ex circumstantia mali mediè malo; qui affectus cum hæreat in creatura, non in Deo, cupiditas est, juxta Augustinum, aliòque Patres, generaliter asserentes fieri ex cupiditate (generaliter acceptâ) quidquid non fit ex charitate, sive ex Dei propter se amore. Qui nunquam movet ad eligendum medium lege divinâ vetitum, ad consequendum finem bonum.

Sola proinde voluntas propria, legi Dei quoad hoc se non subjiciens, adedque amor proprius, movet ad istam electionem, si medium istud sciatur esse vetitum: si verò id ignoretur, ignorantia ista, utpote juris naturalis, non est inculpabilis & involuntaria, sed culpabilis & voluntaria in causa, scilicet cupiditate, uti videbitur infra.

271 Ecce ergo deploranda hominis miseria, qui sibi relictus, nihil facit, nisi ex inordinato amore sui, cujus pondere ad seipsum semper convertitur. Natura quippe corrupta, divinis rationibus, ac puræ intentioni repugnat (ait Card. Bona in princip. vit. Christ. p. 1. §. 3.) & ad se omnia refert. Inde autem cum omnia profluant mala, homo semper vigilare debet, semperque pugnare contra inordinatum amorem sui; ne alioqui causa sibi sit perditionis, uti causa fuit corruptionis totius humani generis, causa perditionis ejusdem per aquas diluvii, causa damnationis omnium Angelo-

rum, hominumque reproborum.

§. III.

Elucidatur tertium vulnus, scilicet malitia.

272 **P**er malitiam hæc intelligitur pronitas voluntatis in malum. Voluntas quippe hominis lapsi non solum flexibilis, sed & prona est in malum, juxta illud Gen. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Oritur verò pronitas ista ex triplici supradicta concupiscentia, aliisque causis, ex quibus aliquando fit, quòd uni homini congenita sit major pronitas ad malum, quàm alteri, qui *sortitus est animam bonam.* Istarum causarum una est, vitiosa corporis dispositio, ob quam aliqui ad certa genera malorum præ aliis sunt inclinati; alii scilicet ad libidines, alii ad furta, alii ad rixas, & pugnas, &c. Altera causa est, quòd aliqui destituti sint retinaculis, quibus alii à peccato cohibentur, ingenito scilicet pudore, pœnarum, & offensæ Superiorum timore, inclinationibus ad officia virtutum; quæ diminutæ quidem sunt, sed non penitus deletæ per originale peccatum.

§. IV.

Declaratur quartum vulnus, nimirum infirmitatis.

273 **I**nfirmatem ex peccato originali profluentem Augustinus latius accipit, quàm S. Thomas, & Scholastici passim. Ipsi namque per eam intelligunt infirmitatem appetitûs inferioris, qui sicut per concupiscentiam inordinatè appetit ea quæ sensibus delectabilia sunt; ita per infirmitatem inordinatè refugit ea quæ sensibus molesta sunt & ardua; ita ut quemadmodum justus indiget virtute temperantiæ, ad cohibendam inordinatam istius appetitûs propensionem in sensuum oblectationes; sic indigeat virtute fortitudinis, ad reprimendam inordinatam ejus appetitûs propensionem in timores, pusillanimitates, torpores, desperationes, &c.

274 Verùm Augustinus infirmitatem accipit prout se ad utrumque extendit appetitum, superiorem & inferiorem; & reverà sua etiam in appetitu superiori est infirmitas, proveniens partim ex defectu charitatis (generaliter acceptæ) partim ex excessu cupiditatis. Nam quemadmodum èd quis fortior est ad bonum, quò majorem habet charitatem, minorem cupiditatem; sic ad bonum èd debilior est, seu infirmior, quò charitas ipsius est minor, & cupiditas major. Infirmitatem quippe nostram ex cupiditate provenire, experientia constat, quæ experimur nos admodum infirmos & difficiles ad ea peragenda, quæ sunt hominis Christiani, vel religiosi, quando inde periculum est, vel non adipiscendi ea quæ concupiscimus, vel subeundi labores, incurrendive damna temporalia, quæ formidamus. Tunc enim difficultatem nobis facit cupiditas, juxta Augustinianum istud: *Non est in carendo difficultas, ubi non*

non est in habendo cupiditas. Et quid est quod tantam difficultatem & infirmitatem sentimus ad subeundas humiliaciones, vel paupertatem Christi, nisi propter cupiditatem nostram excellentiæ, & divitiarum? Quid etiam, quod tantam infirmitatem in faciendis longis orationibus, subeundisque magnis pro gloria Dei, nostraque, & aliorum salute laboribus, jejuniis, frigoribus, persecutionibus, aliisque corporis incommoditatibus, nisi propter amorem nostri, concupiscentiamque carnis nostræ?

275 Quodque infirmitas nostra etiam proveniat ex defectu charitatis, atque clarè experientia docet. Nam ubi est magna, plena, & perfecta charitas, ibi nec tribulatio, nec angustia, nec persecutio capax est à Christo nos separare, uti patuit in Martyribus, & in tot aliis Sanctis, qui cum gaudio tanta passi sunt, vitæque tam laboriosam ac poenitentem animo tam hilari duxerunt. Nec mirum, ubi enim amatur, non laboratur, vel labor ipse amatur. Propterea ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Propterea qui vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam; atque aded charitatem (inquit Augustinus l. de grat. & lib. arb. c. 17.) sed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cum magnam habueris & robustam. Quando enim Martyres illa magna mandata fecerunt, magnam utique voluntate, hoc est, magnam charitate fecerunt... Ipsam charitatem (magnam) Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit... Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino: „Animam meam pro te ponam: „ putabat enim se posse, quod se velle semiebat. Magnam tamen charitatem habuit, quando passus est pro Christo terribiles scilicet passiones. Sarcina quippe illa Christi, quæ infirmitati gravis est, levis efficitur charitati. Talibus enim Dominus dixit, esse suam sarcinam levem, qualis Petrus fuit, quando passus est pro Christo; non qualis fuit, quando negavit Christum. Iam charitatem, id est, divino amore ardentissimam voluntatem commendans Apostolus dicit: „ Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio... an gladius?... Certus sum, quia neque mors... poterit nos separare à charitate Dei, &c. „ Talis ergo charitas præbet vires efficacissimas voluntati, prout Augustinus paulò antè dixit.

276 Fortitudo itaque nostra à charitate est, infirmitas à cupiditate; & ided infirmitas tantò minor, quantò major charitas: tantò major, quantò charitas minor; infirmitas maxima, ubi charitas nulla. Per consequens minuitur infirmitas, charitate crescente, quia minuitur cupiditas. Quia, ut rursum Augustinus l. qq. 83. q. 36. ait: Charitatis nutrimentum est immunitio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas... Quisquis igitur eam nutrit, suamque proinde infirmitatem mi-

Tom. I.

nuere, instet minuendis cupiditatibus.

§. V.

Hæc vulnera augeantur per peccata actualia.

DE ignorantia vulnera testatur divina Scriptura, dicens Prov. 4. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corrumpunt.* Ephes. 4. *Gentes ambulam in vanitate sensus sui; tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam qua est in illis, propter cecitatem (textus græcus habet obdurationem) qua est in illis.* 277

Idipsum testatur experientia, peccata utique luxuriæ & intemperantiæ causare mentis cecitatem, sensusque hebetudinem, pravisque generatim affectionibus rectum iudicium perverti. *Qualis est enim unusquisque, tale est & quod iudicat.* Unde fit ut erga proximum malè affectus, idedque durius cum ipso agens; hoc ipsum plerumque non videat, quodque peccata nostra tantam pariant incogitantiam, etiam in his quæ speculative scimus, ut ne in extrema quidem senectute, cum mors est in januis, de divino iudicio, & horrenda æternitate cogitemus, sed, quasi lethargici, sopiti simus.

Quod etiam peccatis nostris, concupiscentia, malitia, infirmitas augeantur, fatalis (proh dolor!) nimis experientia docet, præsertim in consuetudinariis, in quibus concupiscentia & malitia tantò magis roboratur & crescit, quantò magis illi satisfit, in tantum ut, consuetudine verà quodammodo in naturam, jam quasi necessitate trahantur in malum, qui in principio absque ulla necessitate illud committebant. Quantò verò concupiscentia magis roboratur & crescit, tantò magis infirmitas crescit, uti constat ex dictis n. 274. & 275. Videri meretur Augustinus 8. Confess. 5. ubi id se expertum dicit: *Ex voluntate perversa, facta est libido; & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas... quæ trahitur & tenetur etiam invitus animus, eo merito, quo in eam volens illabatur.* Ita etiam Bernardus l. de præc. & dispens. c. 18. & Hugo de S. Victore l. 1. de Sacram. p. 2. c. 23. Idipsum fatentur etiam consuetudinarii in potu, tabacho, luxuria, &c. se utique violentiæ consuetudinis non posse resistere. Nec tamen propterea excusantur, quia necessitas illa non est antecedens (quæ sola est inimica libertatis, necessariæ ad peccandum) sed consequens liberam voluntatem, quæ suâ perversitate, peccatorumque ad peccata additione, istam sibi necessitatem facit. Audi Bernardum serm. 82. in Cant. pulchrè id explicantem, dum respondet consuetudinario contententi se non liberè peccare: *Dicit (inquit) aliquis mihi: Tu-ne voluntarius dixeris, quod iam necessarium constat esse? Verum quidem est, quod voluntas seipsam addixerit (id est, captivam reddiderit) sed non ipsa se retinet: ma-*

Aaaa

quis retinetur & nolens. Cui objectioni sic respondet: Bene hoc saltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine, voluntatem esse, quam retineri fateris. Itaque voluntatem volentem, dicis? Non utique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis est, non nolentis. Quod si volens retinetur, ipsa se retinet. Quid ergo dicet, aut quid respondebit ei, cum ipsa fecerit? Quid fecit? Servam se fecit. Unde dicitur: Qui facit peccatum, servus est peccati.... Sed non me (inquis) decredere facies necessitatem quam patior, quam in memetipso experior, contra quam & assidue luctor. Ubi nam quæso hanc necessitatem sentis? Nonne in voluntate? Non ergo parum firmiter vis, quod & necessario vis.... Porro ubi voluntas, ibi libertas, à necessitate naturali, licet non à necessitate, qua nihil aliud est nisi obfirmata in malo voluntas. Ita anima miro & quodam malo modo, sub hac voluntaria quadam ac male libera necessitate, & ancilla tenetur, & libera; ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem.

280 Nec huic explicationi S. Bernardi contrarius est Augustinus loco citato, dicens, consuetudinarium prouidendo, augere invitum trahi ad peccandum. Quia si subtilius advertamus (inquit I. de spir. & lit. c. 31.) etiam quod invitus quis facere cogitur, si facit, voluntate facit; sed quia malit aliud, ideo invitus, hoc est nolens, facere dicitur. Quomodo volens & nolens? probans & improbat? Quia non ex toto improbat, sed partim approbat, partim improbat. Non enim ex toto vult (inquit 8. Confess. 9.).... Non igitur monstrum, partim velle, partim nolle; sed agritudo animi est. Quia non totus affurgit (contra peccatum) veritate subleuatus, consuetudine prægriauatus. Et cap. 10. Ego eram (inquit de seipso ante conversionem) qui volebam; ego eram, qui volebam. Ego ego eram, nec plenè volebam, nec plenè volebam: ideo mecum contendebar, & dissipabar à meipso.

281 Maneat ergo indubitatum, peccatis actualibus augeri vulnera peccati originalis. Actualia proinde peccata alia ex aliis profluere. Nec id mirum de mortalibus: cum per ea peccator, amisit gratiã, & amicitia Dei, subijciatur potestati diaboli, suasque ageat ignorantias, concupiscentias, malitias, infirmitates, ut ostendimus. Ideoque S. Thomas dicit hominem in statu peccati mortalis diu esse non posse, quin in aliud adhuc mortale prolabatur.

282 Ipsa quoque venialia, aliorum peccatorum sæpe causas esse, constat ex dictis cap. 23. Fatendum nihilominus 1°. non omnia actualia, sive mortalia, sive venialia, æqualiter influere in alia. 2°. nullum esse quod alia æquè causet, ac peccatum superbiæ: utpote per quod Deus specialiter impeditur, ne suam nobis contra peccatum gratiam largiatur. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Jacobi 4. Testeque Augustino l. 3. de doctr. Christ. c. 23. nulla ferè pagina est sanctorum librorum, que hoc non sonet; innume-

risque idipsum firmatur exemplis, ex antiquitate petitis, eorum utique, qui evanescentes in cogitationibus suis, in reprobum traditi sunt sensum, permittique in gravissima ruere peccata, signanter in fœtidum luxuriæ peccatum. Quod & Apostolus testatur Rom. 1. Et quot temporibus nostris audivimus, qui, per superbiam evanescentes, apostatarunt à religione & fide, ut liberius fervirent fœdæ concupiscentiæ carnis suæ?

Nec sola superbia aperta, quæ supra alios quis vult excellere, ad alia ducit peccata; sed & superbia illa spiritalis, quæ fit ut non satis agnoscamus, quantum adjutorio gratiæ Dei indigemus contra peccatum; ideoque non satis oremus pro eo obtinendo. Hoc suo experimento didicit certus quidam adolescens, nomine Pacco (apud R. P. Paulum Segneri, in suo Homine Christiano p. 3. discursu 2. n. 14.) qui, penitentiã peccata sua expiaturus, Scetes desertum ingressus, post plures annos inibi transactos, tam atroci carnis tentatione impetitus fuit, ut desperans sibipsum mortem inferre sterneret. Dicebat enim, satius esse vitam finire, quam, eam prolongando, augere damnationem. Sicque ratã & fixã voluntate fauces cujusdam caverna adit.... ut ab egredientibus sub vesperum duabus hyænis, quas ibi latitare noverat, in frustra discerperetur. Et jam planè nudus aliquo tempore motum illarum operiebatur. Et ecce bestia illa, odore corporis humani, cuius sunt cupidissima, inescata, ingenti cum furore accurrunt. Sed vix attingerant hominem, statim mansueta ad ejus se provolunt pedes; illosque non secus ac duo catelli mollior lingere incipiunt. Hoc prodigium Monacho tantos addidit animos, ut receptis inanius vestibus, quasi triumphabundus magna cum latitia ad atrium suum redierit. At demon non abscesserat, sed, ut misero magis illuderet, tantisper se subtraxerat. Quare magis quam unquam antè, primis eum tentationibus aggreditur.... adeo ut Eremiticola in pejorem quam unquam antè, desperationem adactus fuisset. Quare iterum foras egressus, certius velocissimè vitam abrumpere, videt aspitem in arena latentem, quam mox arripit, pungit, & ad magis veneno nocendum irritat, magnoque animo nuado applicat pectori. Verum aspis solius crudelitati non indulsit; imò ne offendi quidem visa est. Quare dum ignorans, celo indignatus, queritur, occur fugientibus adeo prodigè acceleraret mortem, quarentibus verò adeo parcè eam negaret? vocem audit ab alio clamantem: Quid tibi miser imaginaris, à te viribus tuis posse tentationes superari? Deum roga, Deum precare, & quando, cognitã vilitate tuã, omnem in Deo spem collocaveris, tunc palmam reportabis. Quã voce tamã mens Monachi instructa fuit luce, ut ad debellandus demonis insalvus, non aliud magis expediens cognoverit medium, quam continuam orationem. Quã ille quamprimum se munivit, diviniæ gratiæ opem sibi necessariam agnoscens imploravit, deinceps nec toti Acheronti cessit. Superbia

itaque spiritualis, quâ quis in suis confidit viribus, causâ est, propter quam Deus plerumque vel dare differt, vel subtrahit gratias suas; & idèd homo tentationi succumbat, in variâque ruat peccata (prout ille in peccatum desperationis) ut dicat se sine Deo nihil posse. Non mirum proinde, quòd tam facilè prolabamur, qui de superbia illa multum habere solemus, tametì ad id non advertamus; verbisque profiteamur nos nihil posse sine Deo. Videri potest Augustinus serm. 3. de verb. Apost. ubi sic: *Pugnantium vox est: Misere mei Domine, quoniam infirmus sum...* Et in Domine usquequò? *Quid est usquequò? quousque probes, quia ego subvenio. Si enim cito subvenirem, lucifera non sentiret. Si lucifera non sentiret, tamquam de tuis viribus superbiat; & per istam superbiam nunquam ad victoriam perveniret.*

284 Præter superbiam illam spiritualem, quâ de nostris præsumimus viribus, in iis quæ agenda sunt, nec satis agnoscimus indigentiam nostram magnam divini auxilii, ne peccemus; alia est valdè noxia, quâ interiùs nobis complacemur, & velut gratulamur de bono successu, perinde ac si laus præcipua nobis deberetur. De ea reflexione digna est August. sententia l. de nat. & grat. c. 28. *Deserit aliquantum Deus unde superbis, ut discas non tuum, sed ejus esse, & discas superbus non esse.* Estque superbia illa satis frequens, etiam hominibus maximè spiritualibus, ipsique adèd timidam docet S. Bern. ut putet causam esse languoris, & ariditatem ipsius contingentium; quas dum in se ipse experiebatur, cogitabat vel iustius superbiæ peccatum à se esse commissum, vel iis se à Deo affligi, quòd videret Deus in corde ipsius periculum ne in illud laberetur, uti videre est serm. 54. in Cant. & serm. 84. juxta finem.

S. VI.

Utilitates in nobis provenientes ex consideratione ditorum vulnerum.

285 Consideratio namque ista apprime utilis est 1.º ad incitamentum humilitatis. Necessè quippe est ut homo sibi ipsi summopere vilescat, dum attentâ mente perpendit, se in omnibus animæ potentis adèd esse corruptum, depravatumque, ut quodammodò dici possit, *in peccatis natus totus*, pravisque concupiscentiis adèd mancipatus, ut nisi omnipotentissimâ gratiâ suâ Deus ipsum sublevet, semper vincatur, juxta illud Innocentii I. *Necessè est, ut quo adjuvante vincimus, eo non adjuvante vincamur.*

286 2.º ad diffidentiam de nobis ipsis, fiduciamque & spem totam ponendam in Deo solo, meriti que Salvatoris. A quo enim alio, tot inter hostes, & tantas infirmitates suas, homo sanitatem & salutem expectare potest, nisi ab eo qui solus est Medicus, Sanator & Salvator noster.

287 3.º ad humilem, frequentem, & ferventem.

Tom. I.

tem orationem, pro obtinenda à Deo misericordia & gratia, tot inter miseras, peccata, & pericula. Quis enim pericula ista perpendens, non clamet: *Dominus illuminatio mea, & salus mea?* Quis in tantis tenebris constitutus non oret: *Illumina tenebras meas. Illumina oculos, ne unquam obdormiam in morte. Notam fac mihi viam, in qua ambulem, ne forte offendam ad lapidem pedem meum.* Et contra tam noxiam concupiscentiam triplicem: *Fac Domine; ut quod habitat in me peccatum non dominetur mihi, in obedientiam concupiscentiis ejus. Jube Domine, ut post concupiscentias meas non caream. Da quod jubes, & jube quod vis. Non veniat mihi pes superbie, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Concupiscentiam quoque oculorum amove à me.* Denique contra infirmitatem: *Misere mei, quoniam infirmus sum: sana me Domine, & sanabor: salvum me fac, & salvus ero.* Et contra malitiam: *Repleta est malis anima mea, induratum est cor meum. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis, &c.*

4.º ad salutem operandam in timore & tremore, muniendumque se armis spiritualibus, contra tot domesticos hostes & extraneos. Quis enim non timeat, dum usque adèd periclitatur æternitas? Quis non contremiscat, tot inter laqueos, dum Apostolum audit 1.º Cor. 10. clamantem: *Qui se existimat stare, videat ne cadat;* dum seriam quoque monitionem audit Concilii Tridentini sess. 6. cap. 13. ut ipsi etiam justis cum timore & tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosynis, in orationibus & oblationibus, in jeuniis & castitate: *formidare enim debent (scientes quòd in spem gloria, & nondum in gloriam renati sunt) de pugna, que superest cum carne, cum mundo, cum diabolo; in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: Debitor es sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Rom. 8. Et rursus Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli... Stare ergo succincti lumbis in veritate, & induiti loriceam justitiæ... in omnibus sumentes scutum fidei, ut possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumere (ut de solo Salvatore speretis salutem) & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia. Scriptum est enim, videte periculum vestrum, vigilate, & orate.*

5.º ad sedulo discutiendos actus & affectus nostros, ut videamus quid nos ad agendum impellat, concupiscentia, an charitas? oportet enim nos sollicitè laborare ad comprimendos concupiscentiæ motus: utpote quæ sit charitatis venenum, feminatrix zizaniorum,

corruptrix omnium actuum nostrorum.
 290 6°. ad jugem exercitationem adversus triplicis concupiscentiæ motus, nequando iis obediamus. Cum enim illam penitus (in hac vita) interimere non valeamus, saltem mortificare, ac velut crucifigere debemus, juxta illud: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum vitiis & concupiscentiis*, Galat. 5. ut per jugem mortificationem jugiter minuatur in nobis, quæ non potest totaliter extirpari; contraria verò ipsi charitas augeatur: & sic *expoltemus nos veterem hominem cum actibus suis*, Coloss. 3. *inveniamusque novum hominem, qui secundum Deum creatus est*, Ephes. 4. In utraque quippe exercitatione ista, vita consistit christiana, duobus verbis Petro per Spiritum sanctum significata: *Occide, & manduca*. Act. 10. Nec aliud à nobis Scriptura exigit; non enim *precipit nisi charitatem, nec culpatur nisi cupiditatem*.

§. VII.

Variis modis, quibus diabolus nobis est causa peccati.

291 **T**amet si diabolus author quodammodò sit omnis peccati, quatenus causa fuit primi peccati protoparentis nostri, ex quo reliqua hominum peccata trahunt originem; potest tamen homo subinde peccare absque dæmone: cum per passiones & concupiscentias suas ad peccatum sufficienter impellatur, absque eo quòd necesse sit diabolum iis se immiscere. Quia tamen *diabolus, tamquam leo rugiens*, continuò nos *circum, quærens quem devoret*; meritò dici potest causa omnis peccati, non solum remota, modo dicto, sed & proxima, quatenus meritò supponitur uti passionibus & concupiscentiis nostris, easque commovere, ad tentandum nos.

292 Nec solum tentat nos per se, & per concupiscentias passionesque nostras, sed & per alios homines & creaturas, quibus velut instrumentis utitur ad nos ad malum attrahendos, vel à bono retrahendos: quomodò per Elymam Magum Act. 23. conatus est Sergium Proconsulem avertere à fide. Et iste modus adeò communis est, ut totus mundus plenus sit diaboli laqueis, uti S. Antonius in Spiritu vidisse legitur.

293 Per se verò diabolus hominem variis modis tentat. 1°. transfigurando se in Angelum lucis, vel in personam hominis ad peccatum allicientis, v. g. speciosæ mulieris, allicientis ad luxuriam.

294 2°. sensibus externis objecta exhibendo similiter excitantia ad peccatum: quomodò Salvatori exhibuit omnia regna mundi, & gloriam eorum, ut ad eorum cupiditatem, ambitionemque ipsam excitaret. Quæ quidem exhibitio aliquando est vera (quomodò S. Antonio verum exhibuit aurum) aliquando illusoria, seu fascinatoria, efficiendo ut sententiæ externo adeste videatur objectum, quod

revera non adest. Quod profectò efficere potest, vel extra organum sensus operando, vel intra. Quod non difficulter intelliges, si advertas quòd quocumque visu v. g. (estque similis ratio de auditu, vel odoratu) percipimus aliquod objectum, v. g. pomum, à pomo lumen reverberatur ad oculum, quasi imago vel species visibilis pomi, quæ nervo visorio certum imprimat impulsum, quo anima excitatur ad visionem pomi. Quando ergo diabolus efficit ut lumen eo modo ad oculum reflectatur, quo reflecteretur à pomo, si adestet, tunc primo modo illudit sensum nostrum. Et sic, multorum opinione, diabolus in momento apparere Christo fecit omnia regna mundi. Quando verò diabolus nervo visorio immediatè talem imprimat impulsum, qualem imprimeret lumen sic reverberatum, tunc visum illudit secundo modo. Alterutro horum modorum diabolus apparere facit spectra, incendia, latratus canum, rugitus leonum, mugitus boum, &c.

3°. excitando tales in cerebro motus, fluxusque spirituum, à quibus dependere scit certas imaginationes, quas in anima nostra vult suscitari. Quemadmodum enim sensationes externæ dependent à certis motibus, excitatis in organo sensuum externorum; sic imaginationes ita dependent à certis motibus in sensorio communi, seu cerebro excitatis, ut, iis in cerebro excitatis, velimus nolimus, conformis imaginatio sit conjungenda. Et iste est modus, quo fiunt somnia, & quo phantasiam Sanctorum diabolus nonnunquam implet imaginationibus obscænis, blasphemis, terrificis, &c.

4°. suscitando inordinatas passiones: utpote quæ similiter dependent à certa spirituum humorumque commotione, per quam passiones dæmon suscitare potest, quando Deus permittit. Neque enim ipsi deest scientia motuum, isti vel illi passioni correspondentium; neque potentia motus illos excitandi.

297 Ex his intelligi potest 1°. quâ ratione spiritus malus exagitaverit Saül, 1. Reg. 16. 2°. quâ ratione diabolus miserit in cor Judæ Iscariotis, ut Dominum traderet, Joan. 16. 3°. quâ ratione libidinis ardentis passionem excitaverit in corpore Sanctorum Apostoli Pauli, Hilarionis, Benedicti, &c. Non movet tamen diabolus immediatè voluntatem ad malum, sicut Deus movet ad bonum. Nec enim voluntatem immediatè attingere potest, nec ipsius consensum extorquere. Nam, ut pulcherrimè Augustinus serm. 197. de tempore, seu potiùs S. Cæsarius Arelatensis serm. 18. *Veni Christus, & alligasti diabolum. Sed dicit aliquis: si alligatus est, quare tantum adhuc prevalet? Verum est, quia multum prevalet; sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est tanquam canis innexus catenis, & neminem potest mordere, nisi eum qui se illi moriferâ securitate conjunxerit. Jam videte quàm stultus*

est homo ille, quem canis in catena positus mordet? Tu te illi per voluptates & cupiditates faculi noli conjungere, & ille ad te non presumet accedere. Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino nisi volentem non potest. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit. Quòd si justo subinde judicio Deus ipsi permittat, ut consensum quasi moraliter extorqueat per tentationem fortissimam; non sic tamen ut consentiamus simpliciter inviti, sed volentes, uti de consuetudinariis dictum est.

§. VIII.

Absque execranda blasphemia Deus dici non potest auctor seu causa peccati.

298 **E**Vomuerunt quidem hanc blasphemiam Lutherus & Calvinus. Sed tam impia & execranda visa est ipsismet hæreticis, ut à Luthero & Calvino hac in parte recesserint peritiores sectatores ipsorum, qui, desuper interrogati, palam profitentur se horribile dogma illud non sustinere, sed solum (cum Thomistis) quòd Deus prædeterminet ad materiale peccati.

299 Impium enim verò dogma illud nimis aperte divinis contrarium est Scripturis, quibus Deus Psal. 144. *sanctus predicatur in omnibus viis suis*: quandoquidem iniquitas repugnet sanctitati, nec sanctitas esse possit causa iniquitatis. Psalmo etiam 5. dicitur, quòd *non Deus volens iniquitatem tu es*. Jacob. 1. *Deus intentator malorum est; ipse autem neminem tentat. Nunquam etiam legimus in Scripturis: Non est voluntas nisi à Deo* (inquit Augustinus l. de spir. & litt. c. 31.) *Et rectè non scriptum est, quia verum non est.*

300 Si impius Calvinus objiciat scriptum esse 1.º quòd Deus decreverit ut hoc fieret, quòd sine peccato fieri non potuit, v. g. ut Salvator crucifigeretur. 2.º Deum præcepisse Semei, ut *malediceret David*. 3.º Deum *inducere corda hominum in malum; tradere homines in immunditiam; inducere & suscitare corda hominum ad bella injusta*, &c.

Ad 1. respondeo, Deum decrevisse ut Christus crucifigeretur, passivè, non activè: non enim decrevit Judæorum actionem, quâ Salvatori passio illata fuit. Ita S. Leo serm. 16. de passione, & S. Thomas 1. ad Annibald. dist. 48. a. 4. ad 3. ibi: *Deus, non volendo actionem Judæorum malam, voluit bonam Passionem Christi*. Passio quippe Christi duas habuit causas, unam efficientem, quæ mala fuit, alteram susipientem & patientem, & ista bona fuit, juxta versum sequentem: *Actio displicuit, passio grata fuit.*

301 Ad 2. respondeo expressione illâ solum significari, quòd illa maledictio Semei contigerit divinâ providentiâ, ordinante & disponente, ut per eam mansuetudo David probaretur & coronaretur.

302 Ad 3. respondeo cum S. Thoma q. 3. de

malo a. 1. quòd *Deus dicitur inducere, seu inclinare voluntates ad malum, non agendo & movendo, sed deserendo, vel non impediendo*. Ita etiam S. Augustinus l. de nat. & grat. c. 23. l. 5. contra Jul. c. 3. Epist. 105. &c. Vel ad malum dicitur suscitare homines occasionaliter (ait S. Thomas lect. 3. super c. 9. ad Rom.) *in quantum homini aliquid proponit, vel interiùs, vel exteriùs, quòd, quantum est de se, est inductivum ad bonum; sed homo propter suam malitiam perversè vivit ad malum*. Quòd pluribus ibi factis testimoniis exemplisque ostendit, inductionem occasionalem exponens per instinctum aliquem, de se inclinantem homines ad bonum, quo illi abutuntur ad malum. Quem etiam sensum Augustinus sequitur in Psal. 104. ad illa verba: *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus: non utique cor illorum malum faciendo* (inquit) *sed populo suo bene faciendo*. Pro eo namque quòd populum suum in Ægypto valde multiplicavit, & Pharaonem ad regni sui tutelam excitavit; istis beneficiis Pharaon, cum suis, abusus est ad invidendum & crudeliter affligendum populum Dei. Videri possunt ista fufius

303 declarata in tomo nostro de Deo distinct. 10. q. 2. à num. 124. ad 138. ubi & ostensum est, ad ea loca exponenda necessariam non esse physicam prædeterminationem ad materiale peccati; eamque à S. Thoma non tradi, & à plerisque Thomistis, Alvelda, Aravio, Nazario, &c. rejici, probavimus ibidem q. 3. a. 1. Articulo verò 3. explicavimus, quomodo via infallibilis ad actus malos, independenter à physica illa prædeterminatione, sit per divinam providentiam concessionis, seu permissionis, per quam divina providentia non præparat adminicula necessaria ad non deficiendum, nec impedit concursus & occurfus caularum, per quas voluntas procedit in actum peccati. Scit enim Deus quàm promptus sit dæmon ad tentandum, dum non impeditur, & quàm prona sit dispositio nostra ad malum, quæ etiam concausa voluntatem sic dispositam ad malum impulsurâ sint; scit denique infirmitatem nostram esse tantam, ut tot inter tentationes infallibiliter defectura sit, si in talibus & talibus circumstantiis, concaularumque occurribus & concursibus derelinquatur auxilio divino destituta. Dum ergo justo judicio nos talibus in circumstantiis derelinquere statuit, scit peccatum nostrum infallibiliter secuturum. Et hoc modo tradere dicitur homines in reprobum sensum, in passiones ignominie, &c.

CAPUT XXIX.

Occasionem peccatorum proxima & remota.

304 **Q**Uàm necessaria sit Confessariis exacta notitia occasionum à pœnitentibus fugiendarum, curaque magna ipsos ad id inducendi, satis constat ex eo quòd S. Carolus Bor-